

2021-2-FR02-KA220-YOU-000049250

PR1: Анализ на местния контекст и потребности

Co-funded by
the European Union

Превод: Център за развитие на устойчиви общности (ЦРУО)

Финансира се от Европейския съюз. Изложените възгледи и мнения принадлежат единствено на автора(ите) и не отразяват непременно възгледите и мненията на Европейския съюз или на Изпълнителната агенция за европейско образование и култура (EACEA). Нито Европейският съюз, нито EACEA могат да бъдат държани отговорни за тях.

cesie
the world is only one creature

Номер на проекта	2021-2-FR02-KA220-YOU-000049250
Заглавие	Социално приобщаване на младежи чрез изкуство и творчество в условията на постпандемичен контекст
Съкращение на проекта	ReCAP
Старт на проекта	01/03/2022
Край на проекта	29/02/2024
Заглавие на резултатите от проекта (PR)	Анализ на нуждите на младежите, породени от пандемията Ковид 19
Срок	20/02/2023
Степен на разпространение	
Отговорни за резултатите от проекта и неговите изпълнители	Отговорен: SSF Участници: ALDA, ALIFS, ART FUSION, CESIE, CSCD, CYCLISIS, FCPPE, LA PICCIONAIA, RIGHTCHALLENGE.
Резюме	Първият резултат от проекта на ReCAP се изразява в анализ на местния контекст и

	<p>потребности. Консорциумът, съставен от 10 организации от 7 европейски държави, проучи социалните проблеми, които пандемията е причинила или задълбочила сред младежите, чрез социално проучване на местно ниво. Независимо от различията между държавите, можем да констатираме и много прилики. Специалистите, които работят с младежи, са загрижени за отрицателните последици от пандемията COVID-19 върху психичното здраве и емоционалното благополучие както за обществото като цяло, така и за младежката общност. По отношение на посочената група те изтъкват конкретно последиците за социализация и културния живот, а също и за личностното развитие. Данните показват също така влошаване на взаимоотношенията между младите хора във всички сфери на живота им, особено в училищната среда, Аз-образът им, и интеракцията с околните. Повечето от анкетиранияте отговарят, че сега младите хора търсят помощ по-често, което може да означава, че младежите осъзнават положението си и търсят подкрепа. Младите хора се нуждаят най-вече от психологическа и емоционална помощ, както и от образователна подкрепа, а специалистите са единодушни, че точно психологическата помощ е най-подходящ инструмент за работа с младежката общност в днешно време. Като заключение, специалистите са наясно с отрицателната нагласа на младите хора за бъдещето. Проучването също така разкрива, че повечето от експертите смятат, че артистичните и творческите инструменти са полезни, и мотивиращи, което несъмнено дава позитивен ефект, който ще осигури положително използване на</p>
--	--

	инструментите по проекта ReCAP.
История на ревизиите	
Версия	Дата
V.2	20/02/2023

Съдържание

Резюме	5
1. Въведение	5
2. Локални изследвания	7
3. Социално проучване	14
4. Резултати от проучването	15
Профил на участниците	15
Профил на уязвимите млади хора	18
Последици от пандемията Covid-19	19
Използване и предоставяне на услуги	21
Използване на артистични и творчески инструменти	25
Младежката перспектива за бъдещето	25
5. Заключение	28

Резюме

Проектът ReCAP има за цел да насърчи социалното приобщаване и гражданската активност на младежите (14-29 години) чрез използването на специфични артистични и/или творчески методи в постпандемичния контекст. Първите резултати от проекта се състоят от анализ на местния контекст и потребности. Консорциумът, съставен от 10 организации от 7 европейски държави, проучи социалните проблеми, които пандемията е причинила или задълбочила сред младежите, чрез локално социално проучване. Независимо от различията между държавите, можем да констатираме и много прилики. Специалистите, които работят с младежи, са загрижени за отрицателните последици от пандемията COVID-19 върху психологическото здраве и емоционалното благополучие както за обществото като цяло, така и за младежката общност. По отношение на посочената група, изтъкват конкретно последиците за социализацията и културния живот, а също и за личностното развитие. Данните показват също така влошаване на взаимоотношенията между младите хора във всички сфери на живота им, особено в училищната среда, Аз-образът и интеракцията с околните. Повечето от анкетиранияте отговарят, че сега младите хора търсят помощ по-често, което може да означава, че младежите осъзнават положението си и търсят подкрепа. Младежите се нуждаят най-вече от психологическа и емоционална помощ, както и от образователна подкрепа, а специалистите са единодушни относно използването на психологическа грижа като най-подходящ инструмент за работа с младите в днешно време. Като заключение, специалистите са наясно с отрицателната нагласа на младите хора за бъдещето. Проучването също така разкрива, че повечето от експертите смятат, че артистичните и/или творческите инструменти са полезни, и мотивиращи, което несъмнено дава позитивен ефект, който ще осигури положително прилагане на инструментите по проекта ReCAP.

1. Въведение

Пандемията COVID-19 промени света в много отношения, включително по начина, по който подхождаме към болестите и взаимодействието помежду им. Терминът "синдром" (Singer, 1990) все по-често се свързва с COVID-19, като дефинира теория, според която епидемиите възникват в резултат на сложното взаимодействие между разпространението на дадена болест и социалните/екологичните/икономическите фактори, които от своя страна оказват негативно влияние върху самата болест (Singer, 1990, Calcaterra, G., et al., 2022, Mendenhall, E., et al., 2022). Последните изследвания показват, че можем да приложим тази концепция към пандемията COVID-19, при която тежестта и въздействията по света не са равномерно разпределени сред населението. Всъщност пандемията демонстрира как политическите действия в подкрепа на общественото здраве и историческата закономерност на хроничните здравни състояния са разположени в контекста на неравнопоставеност, която дълбоко засяга това кой е най-уязвим, както и къде, и защо съществува тази уязвимост (Calcaterra, G., et al., 2022). В това отношение някои теории защитават тезата, че сме преживели "Синдемична пандемия" (Calcaterra, G., et al., 2022, Monteiro. N., et al., 2022).

Здравната криза и нейните икономически и социални последици нарушиха живота на всички групи в обществото, а 2 години след началото на пандемията средносрочните и дългосрочните последици стават все по-ясни.

Сред тези последици въздействието на пандемията COVID-19 върху психичното здраве на младите хора е сериозно. Редица обстоятелства могат да помогнат да се обяснят по-високите нива на психично безпокойство на много млади европейци, като например липсата на физическа активност, както и продължителното време, прекарано в интернет.

Освен това пандемията се отрази изключително и на психичното здраве на младите хора. Например младежите с вече съществуващи проблеми с психичното здраве са имали по-труден достъп до услуги за подкрепа и са понесли в по-голяма степен психологическите последици от пандемията. Младите хора, принадлежащи към LGBTIQ+ общността са били изложени на по-висок риск от възникване на проблеми с психичното здраве по време на COVID-19, особено когато са били изправени лице в лице с трудна семейна среда. Освен това затварянето е попречило на много от тях да участват в дейностите на своята общност.

Проучванията показват, че последиците от пандемията върху психичното здраве на младите хора ще се проявят в дългосрочен план. Белезите от продължителните периоди на изолация и стрес, вероятно не само ще се затвърдят, но и ще засегнат няколко аспекта от живота на младите европейци, като например образованието, заетостта и социалното приобщаване.

В този контекст проектът ReCAP има за цел да насърчи социалното приобщаване и гражданската активност на младежите (14-29 години) чрез използването на специфични артистични и творчески средства в постпандемичния контекст. За да се постигне крайният резултат, проектът търси да постигне два конкретни резултата: **да подобри качеството на младежката работа и да ангажира, свърже и овласти младите хора.**

Резултатите да бъдат постигнати чрез 3 дейности по проекта:

1. Анализ на местния контекст и потребности. Консорциумът ще проучи социалните проблеми, които пандемията е предизвикала или задълбочила.
2. Разработка на творчески инструментариум (Tool box) за младежки координатори, и обучение на обучители въз основа на резултатите от анализа.
3. Изработване на "Пътна карта за социално приобщаване на младежи чрез изкуство и култура в условията на постпандемичен контекст.

В този смисъл настоящият доклад е резултат от първата дейност и има за цел да очертае картината на социалния контекст след пандемията във всеки от разгледаните региони.

2. Локални изследвания

България

Пандемията COVID-19 постави на дневен ред всички аспекти на социалния и икономическия живот в България, системата на здравеопазването, както и психичното здраве на населението. Това се потвърждава от проучвания на Световната здравна организация за негативните последици върху човешката психика и емоции вследствие на причинената пандемия (2022). Основните въздействия са: увеличаване на търсенето на психотропни лекарства, включително транквилизатори и антидепресанти, които имат успокояващ ефект, премахват тревожността, страха и други разстройства в емоционалната сфера, което показва скрита заболяемост, и увеличаване на тревожността сред обществото. Периодът е белязан и от увеличаване на броя на посещенията при невролози и психиатри след периодите на изолация, увеличаване на домашното насилие както сред децата, така и над жените и увеличаване на броя на самоубийствата и при двата пола, по-силно изразено при жените.

Друг елемент от националното проучване е въздействието на COVID-19 върху образователната среда. Като цяло тийнейджърите са действали разумно въпреки гневните чувства, които са изпитвали.

Продължителният период, в който се е осъществявало общуването, се е отразил на възстановяването на адаптацията при завръщането в училище. Възстановяването на учебния процес е съпроводено с положителни опити за интеракция между учениците и радост от общуването. Училищата трябва да продължат да работят за подобряване на общуването лице в лице и работата в екип, но в същото време трябва да инвестират в организирането на дейности, свързани с кибертормоза и необходимостта от разпознаването му, както и в предоставянето на психологическа помощ, в случай на нов цикъл на изолация, който да доведе до негативни преживявания, и чувство за самота. Важно е също така да се продължи следенето на емоциите, възприятията, поведенческите модели, убежденията и стратегиите за справяне на тийнейджърите с житейските предизвикателства, с оглед достигане до тенденции, които могат да послужат за ефективна комуникация и дейности, насочени към младежката общност.

Франция

Франция, по подобие на други европейски страни и на целия свят, понесе едни от най-тежките последици от епидемията Covid-19. Според публикация на INJEP (Национален институт за младежко и обществено образование), основана на барометъра на DJEPVA за младежта през 2022 г., пандемията COVID-19 е засегнала дълбоко младите хора във Франция, разклащайки ги в няколко житейски аспекта: кариера, образование, психично здраве с резултат - депресивни пристъпи. Младите хора се чувстват и по-самотни, отколкото през 2019 г., а младите момичета

са най-засегнати от последиците от пандемията, като показват по-ниско ниво на оптимизъм и надежда. Освен това се вижда и разнородно въздействие на пандемията върху различни групи млади хора в зависимост от техния произход, социално-икономически условия на живот и географско положение, като въздействието е по-силно върху най-уязвимите младежи. Въпреки това полученят обзор изглежда не е силно негативен, тъй като младите хора показват по-позитивно отношение към настоящия си живот и бъдещето като цяло.

Важно е да се отбележи, че последиците се различават за различните групи от населението. Делът на хората, които са изпитали чувство на забрава по време на пандемията, е 4 пъти по-висок сред най-бедните, отколкото сред най-богатите (Bordet, 2022 г., стр. 97-108).

Младите хора са особено засегнати от здравната и икономическата криза през 2020 г., като се наблюдава значителен спад в равнището на заетост и увеличаване на липсата на активност. Вследствие на пандемията от Covid-19 делът на младите NEETs се е увеличил с повече от един пункт, достигайки 13,5 % от тази възрастова група през 2020 г. INSEE не определя количествено броя на допълнителните млади хора, представляващи това увеличение. Като го съотнесем към повишения брой за 2019 г., получаваме порядък от около 130 000 допълнително засегнати млади хора, т.е. общо над 1,6 милиона през миналата година.

Освен това интеграцията на младите хора на пазара на труда е бавна и трудна, често белязана от стажове, безработица и ниско заплащане. Тези млади хора могат да бъдат привлечени от "утопичните" професии, които са в подем през последните години. Стъпките са наистина доста прости за получаване на статут на самоосигуряващо се лице и дават възможност да се избегнат по-официалните интервюта за работа.

Ако разгледаме Нова Аквитания, регионът, в който е базата на участващите организации, младежите са по-малко склонни към доброволческа дейност, отколкото останалите младежи в цялата страна. От друга страна, те не се различават от средностатистическите стойности за страната по отношение на удовлетвореността от живота си, неизползването на социални права, европейската мобилност, усещането за самота или дори чувството, че са били жертва на дискриминация. Други интересни данни (INJEP, 2022 г.):

- Нивото на удовлетвореност на младите хора от Нова Аквитания по отношение на живота им е толкова високо, колкото и на младите хора като цяло: 60% от младите хора в региона заявяват, че като цяло настоящият им живот отговаря на очакванията им (т.е. с 1 пункт по-малко в сравнение със средното за страната).
- Процентът на неизползване на услугите за младите хора в този регион е почти идентичен с този на средния за страната: през последните дванадесет месеца 23 % от младите хора в Нова Аквитания декларират, че не са се възползвали от мерките,

надбавките, правата, помощите или социалните тарифи, на които са имали право (ръст с 1 пункт в сравнение със средната стойност).

- 74 % от жителите на Нова Аквитания на възраст между 18 и 30 години вече са заминали за друга европейска държава, т.е. с 3 пункта повече от средното за региона
- 43 % от младите хора, живеещи в Нова Аквитания, казват, че се чувстват самотни всеки ден или често, което е малко повече от средната стойност за младите хора във Франция (+2 пункта).
- 58 % от младите хора в региона свидетелстват за личен опит с дискриминация, т.е. с 1 пункт повече от всички млади хора във Франция.

Гърция

Много малко са официалните свидетелства и систематичните изследвания за положението на младите хора по време на и след пандемията COVID-19 и нейното въздействие върху живота им.

Съществуват някои широкомащабни изследвания, насочени като цяло към младите хора, които разглеждат обществото след пандемията, но те не обхващат хората от уязвимите групи. Този факт съвпада с политическия контекст в днешно време в страната, където доминира актуалната политическа стратегия, основана на "догмата" за "личната отговорност", но е и резултат от минималистичния подход към социалните неравенства в социалните политики.

Контекстът след пандемията се характеризира с нарастване на насилието между партньорите в живота, което много често води до самоубийства на жените, увеличаване на разходите за живот и нормализиране на неравенството и дискриминацията (Генерален секретариат за семейна политика и равенство между половете, 2021 г.). Началото на 2023 г. ни показва сведен до минимум достъп до безплатно здравеопазване и обезценяване на труда, проучванията и приноса на културните работници и творците.

По отношение на заетостта официалните данни (Статистически орган на Гърция, 2023 г.) показват относително намаляване на безработицата, но няма индикации за информация относно NEETs и други уязвими социални групи, като например дълготрайно безработни, ромски общности и етнически малцинства, мигранти/бежанци и хора с увреждания.

Психологическият и съответно социалният ефект не се отчитат, така че по-голямата част от информацията идва от опита и ежедневните взаимодействия на хората със съответните организации. От дискусиите с работещите в сферата на младежта и културата се наблюдава общо усещане за "граничещо с търпимост отчаяние" и чувство за "песимистична надежда" (което означава, че има нужда от надежда, че нещата ще се променят, но хората не са оптимисти, че това ще се случи).

Италия

Пандемията от COVID е засегнала силно младежите. През 2021 г. условията за психическо здраве на 14-19-годишните са се влошили; наред с това и икономическите условия: общият брой на непълнолетните в абсолютна бедност през 2021 г. се равнява на 1 милион и 384 хиляди души - 14,2 %, което е по-добре в сравнение с 2020 г., но е по-високо с почти три процентни пункта в сравнение с 2019 г., когато се е равнявало на 11,4 % (Il Sole 24 Ore, 2022 г.).

Последиците могат да се видят и в областта на образованието: през 2021 г. учебният процес е бил прекъснат много рано за 12,7 % от младите хора на възраст между 18 и 24 години. През 2020 г. броят на NEETs се е увеличил средно за Европа и дори за пазара на труда - картината не вдъхва оптимизъм: сред младите хора (20-34 години); равнището на заетост през 2020 г. е спаднало до 50,6 % (само половината са имали работа), а възстановяването през 2021 г. (+2 .1 пункта), макар и по-интензивно, отколкото в другите възрастови групи, не компенсира претърпения спад. Въздействието на пандемията е било най-силно върху работните места в областта на културата и творчеството, като са били закрити 55 000 работни места (Il Sole 24 Ore, 2022 г.).

Във възрастовата група 14-19 години се наблюдава чувство на самота и изолация, страх, скука, чувство на незаинтересованост към ежедневните дейности (учене, хоби, спорт) и външния свят, гняв и агресия, неспособност да си представят бъдещето (Caporale and Collicelli, 2021). Забелязва се увеличаване на нарушенията на съня, пристъпите на паника, тревожността, хранителните разстройства, депресивните симптоми, актове на самонараняване и суицидни мисли, с увеличаване на молбите за психиатрична хоспитализация (Stenico, 2022). Затварянето и дистанционното обучение са причинили трудности с концентрацията и загуба на знания, като се увеличава броят на отпадналите от училище. Затварянето е застрашило процеса на еманципация, разбиран като постигане на автономност, индивидуализация, диференциация и структуриране на собствената идентичност и личност, което е довело до увеличаване на негативните чувства и ниската самооценка. Увеличили са се някои поведенчески зависимости, като тези към хазарта, видеоигрите и порнографията (Ospedale Niguarda, 2021). Увеличеното използване на интернет и социалните мрежи е довело до споделяне на много лична информация (свърхсподеляне), което излага тийнейджърите на редица рискове, като например кибертормоз и гледане на неподходящо за възрастта съдържание и преживяване на тревожни моменти (Associazione Nazionale Di. Te, 2021). Най-силно са засегнати момчетата в ситуации на семейна уязвимост (случаите на домашно насилие и малтретиране са се увеличили) или икономическа уязвимост, а също и социално-културно и цифрово разделение (ограничен достъп до образование).

При юношите проблемите са свързани по-скоро с идентичността (психологическа и физическа), а при младите възрастни (20-30 години) - с житейския опит, с отпадането от университетското образование и страха да не си намерят работа.

Непълнолетните в абсолютна бедност са се утроили (L'orientamento, 2023), а в много среди с високо разпространение на COVID-19, семействата са значително засегнати от болестта. За непълнолетните в приемни центрове и CAS (Centri di Accoglienza Straordinaria) свързаната с пандемията несигурност се припокрива с тази, свързана с правния статут на мигрантите. Непридружените непълнолетни мигранти проявяват трудности при справянето с изолацията и карантината в приемните центрове (Istituto Superiore di Sanità, 2020).

Състоянието на несигурност при децата и младежите, с невропсихологични разстройства, поражда повишени нива на стрес и тревожност.

Португалия

В Португалия продължителната пандемия е засегнала обществото в широк аспект, предизвиквайки синдромна криза, която пряко и косвено е оказала дълбоко въздействие върху хората, семействата, бизнесът и институциите. Отрицателно е въздействието ѝ върху благосъстоянието, психичното здраве и социалното сплотяване, засилвайки дисбалансите и неравенствата, като оказва значително въздействие върху групи, които вече се считат за уязвими в обществото, като жените и лицата от по-ниските социални слоеве, но също и върху други групи, чийто риск е оценяван като нисък, каквато е младежката общност (Monteiro. N., et all., 2022).

Младите хора са особено оцетени в икономическо отношение. Като цяло пандемията е имала регресивен ефект върху пазара на труда, като е оцетила най-вече по-нископлатените групи и тези с по-ниски доходи. Тя е засилила предишните прояви на неравенство и е засегнала най-младите, най-неопитните и най-слабо образованите. По-младите хора са били особено засегнати от загубата на работни места, въпреки че последните данни за заетостта показват признаци на възстановяване. (Monteiro. N., et all., 2022). На индивидуално ниво не само има последици на физическо ниво, но и се наблюдава нов начин на живот, както индивидуален, така и в обществото. Тези отрицателни въздействия са засегнали предимно по-младите хора (под 30-годишна възраст) и са по-очевидни сред жените (напълняване, безсъние, повишена консумация на психиатрични лекарства). Следователно пандемията води и до невидими последици за психичното здраве на населението (Monteiro. N., et all., 2022).

Независимо, че личните взаимоотношения между младежите са по-малко положителни, според последните проучвания има подобрене (Monteiro. N., et all., 2022). Друг аспект, който трябва да буди загриженост, са очакванията на младите хора, като в периода на пандемията у тях се

наблюдава по-ниско чувство на удовлетвореност от живота и по-високи нива на депресия, тревожност и стрес. Въпреки че честотата на тежките инфекции и смъртността от COVID-19 е била много ниска сред младите хора, анализът на косвените последици от пандемията разкрива необходимостта от проучване на нови мерки за социално приобщаване, още повече като се има предвид, че Португалия е изправена пред значителни демографски проблеми (Monteiro. N., et all., 2022).

Румъния

Пандемията от COVID-19 силно е засегнала категорията NEETs - четирима от всеки десет младежи, които нямат работа, образование или професионално обучение, заявяват, че от началото на пандемията се чувстват "неспособни да се справят с живота". Процентът на младите хора, които се чувстват депресирани "винаги или много често", се е увеличил от 38 % на 58 % (Lungu, 2021 г., стр. 243).

През 2021 г. се наблюдава увеличение на употребата на наркотици сред младите хора в сравнение с 2020 г. Изследването е установило увеличение на употребата на наркотици през последния месец, както и на експерименталната консумация на незаконни вещества. Въпреки че това увеличение засяга всички спектри на младите хора, най-засегната е социалната група с малки доходи, без работа или образование и дори без жилище.

Различните анализи и проучвания, фокусирани върху нуждите и проблемите на младите хора в контекста на пандемията, показват, че този период е засегнал общността на различни нива: физическото здраве, психичното здраве, неравенството в достъпа до образование, повишен е броят на случаи на насилие и злоупотреба.

Онлайн проучване, проведено на национално ниво от румънското Министерство на младежта и спорта, показва, че за младите хора най-големите проблеми, които са имали, касаят физическото и психическото здраве. Изоляцията, наложена от пандемията, е ограничила движението им, общуването с приятели, сблъскали са се и с тревожни и депресивни разстройства, страх от разболяване на тях и близките им, проблеми със съня, липса на мотивация за дейности свързани с училището, чувство на самота. Освен това младите хора казват, че искат да имат собствено жилище, както поради необходимостта от независимост или създаване на семейство, така и от необходимостта да се отделият от конфликтни ситуации изострени по време на пандемията като например – насилие в семейството. Въпреки това за мнозинството от тях нито наемането, нито закупуването на жилище е финансово достъпно.

В друг анализ (Alexandru, Braga & Pantel, 2021 г.), посветен на това как са били засегнати жените по време на пандемията, се подчертава, че пандемията е подчертала неравенствата – много

жени са загубили работата и доходите си, сблъскали са се с физическо и психическо изтощение, насилие в семейството и на работното място

Проучване във връзка с кризата от COVID-19 (Румънски институт за правата на човека, 2020 г.), показва въздействието на пандемията върху образователната система, като подчертава неравенството в достъпа до образование (липса на достъп до интернет и технологично оборудване), особено за децата от семейства в неравностойно положение и от селските райони, където живеят много деца от Румъния.

Негативните последици за учениците от затварянето на училищата и ограниченията, свързани с пандемията, се подчертават и от проучване, проведено от организация с дейности, насочени към деца и младежи (Salvati Copiii, 2023 г.). То показва риск от изключване и социална маргинализация, засягащи образователния напредък (много деца нямат достъп до таблет или компютър, за да могат да участват в онлайн часовете); последици за емоционалното здраве (децата се сблъскват с пристрастяване към интернет, скука, умора, тъга, гняв); но също и онлайн опасността (нарастващо излагане на агресивно съдържание, онлайн тормоз и фалшиви новини).

Испания

През последното десетилетие Испания е една от страните с най-висок процент на младежка безработица (15-29 години) в Европейския съюз. През 2019 г. Испания е на трето място по младежка безработица (24,7 %), като тази цифра е нарастнала по време на пандемията и достига 29,8 % през 2020 г. Въпреки че през 2021 г. намалява (28,4 %), тя все още е много висока, непосредствено след Гърция. През 2022 г. младежката безработица в Европейския съюз се е увеличила от 14,8 % на 15,1 %, което представлява увеличение със 180 000 нови безработни младежи, от които 68 000 (38 %) са испанци. Това означава, че четирима от всеки десет нови безработни младежи в ЕС са загубили работата си през миналата година в Испания (Евростат, 2022 г.).

Отнасяйки се до най-тежкия момент на пандемията, по време на фазата на ограничаване на свободното движение, някои данни, показват, че въздействието на пандемията върху трудовото положение на младите хора е различно в зависимост от пола и социалната класа. Според Simón (2021 г.), който базира анализа си на проучвания на INJUVE (Испански институт за младежта), процентът от общия брой млади хора, които са загубили работата си поради кризата с COVID-19, е 16,2 %. Процентът е по-висок при жените (18,7 % спрямо 13,3 % при мъжете) и при ниската икономическа класа (18,5 % спрямо 10,1 % при високата икономическа класа). Освен количествените данни, тази реалност има и емоционални последици: песимизмът сред младите хора за намиране на стабилна работа се е възродил до нивата от кризата през 2008 г. (Министерство на труда и социалната икономика, 2020 г.).

Освен това последните данни сочат, че населението е претърпяло значително влошаване на психичното здраве, с особено силен ефект сред децата и младите хора (Eurofound, 2020 г.). В Испания почти 30 % от младите хора съобщават, че се чувстват напрегнати, и изнервени, а почти една четвърт от тях имат проблеми със съня, нисък морал или са стресирани; малко над 5% от младите хора са стресирани; малко над 5% от анкетираните се чувстват самотни. По принцип тези цифри не са толкова далеч от средните стойности, които са установени при възрастните (около 20 % съобщават за чувство на психически стрес в началните фази на пандемията). По-съвременни проучвания, разглеждащи по-дълъг период от време на пандемията, потвърждават тези констатации. Проучванията, които сравняват настроенията на младите хора и на възрастните, показват, че първите признават, че по-често изпитват тъга и че по-често са изпитвали мъка и стрес по време на пандемията (Alberich distress during confinement (Alberich et al., 2021).

3. Социално проучване

Първият вариант на въпросника беше изготвен от Solidaridad Sin Fronteras, партньорската организация, която отговаря за този проект. Въз основа на този първи образец окончателният въпросник беше разработен съвместно от всички партньори, т.е. 10 организации от 7 държави.

Бяха разпространени общо 121 формуляра: 14 на хартиен носител, останалите - в онлайн формат с помощта на Google Forms. Като цяло общото приканване (чрез бюлетини и масови имейли) не даде резултат, затова организациите разпространиха лично анкетата сред близки контакти от други организации или служби.

Като се имат предвид условията на работа на партньорите на местно равнище и ограниченията на проекта "Еразъм+", статистическата представителност на извадката не може да бъде гарантирана. Въпреки това бяха положени усилия за постигане на резултати. Партньорите извършиха предварителен етап на идентифициране на заинтересованите страни, за да обхванат всяка от областите, в които могат да бъдат открити силно ангажирани представители, работещи с уязвими младежи: Общински младежки центрове, образователни центрове, служби за социална работа, служби за трудова ориентация, служба за сигурност, здравен център, други.

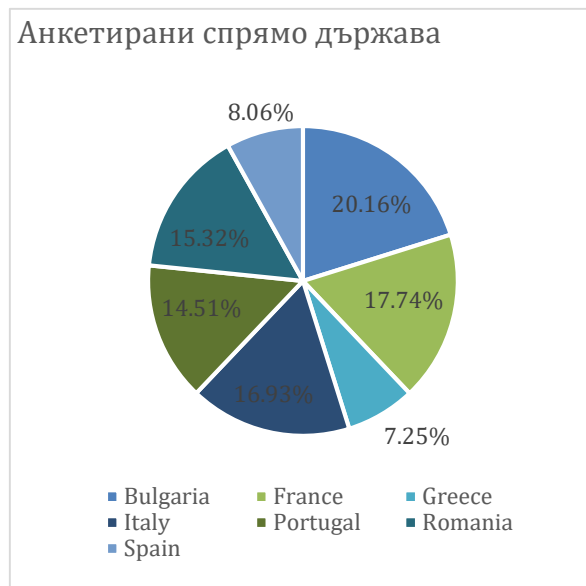
В крайна сметка, както ще бъде показано по-долу, секторът, в който проучването е осъществено в най-голяма степен, е образователния сектор, така че той е представен в по-голям мащаб. Това трябва да се вземе предвид, когато се разглеждат общите резултати.

4. Резултати от проучването

Профил на участниците

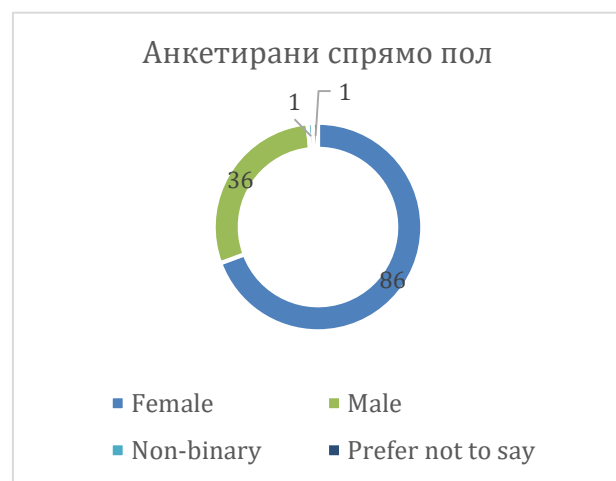
Проучването включва **124 участници от 7 различни партньорски държави**, които участват в консорциума на проекта ReCap. Броят на анкетираните следва този ред: България /25/, Франция /22/, Италия /21/, Румъния /19/, Португалия /18/, Испания /10/ и Гърция /9/. В случая на Франция, Италия и Румъния – участват по две организации от всяка държава.

Графика 2

Ресурс: Авторско

Графика 1

Ресурс: Авторско

В зависимост от пола 84 участника са жени, което представлява по-голямата част от общия брой участници - 69,42%; 35 са мъже, което представлява 28,92% от участниците; 1 небинарен и 1 лице, което е предпочело да не сподели своя пол.

Големият брой жени е резултат от **феминизирането на различните професии**, които можем да открием в сектора на социалната интервенция в широк смисъл (работа, образование, здравеопазване, развлечения и т.н.) и е ситуация, която се споделя от всички страни. Най-висок процент мъже участват във Франция (50 %) и Италия (47,6 %).

Според възрастта повечето участници са във възрастовата група 25-34 години, следвани от 35-44 години и 45-54 години. Както се вижда от таблица 1, жените са особено многобройни във възрастовата група 25-34 години.

Графика 3

Таблица 1. Възраст и пол

Ресурс: Авторско

	Жени	Мъже	Небинарен	Не желая да споделя	Общо
18-24	4	2			6
25-34	28	10		1	39
35-44	25	6	1		32
45-54	20	7			27
55-64	4	10			14
65+	3				3
Общо	84	35	1	1	121

Отнасяйки се до **професионалния сектор**, в който участниците работят активно с млади хора, сред анкетираните преобладава образователният сектор: 47 души, което представлява 38,84%. На второ място по значимост са 17,35% от анкетираните, които работят в неправителствени организации, които могат да бъдат от различно естество. След това се нареждат службите за социална работа (11,57%), общинските и местните младежки центрове (10,74%).

По отношение на разпределението по държави, **секторът на образованието е преобладаващият сектор** във всички държави, с изключение на Испания, където повечето от анкетиранияте работят в служби за кариерно консултиране; и Гърция, където на първо място е артистичният сектор.

Таблица 2 Професионален сектор по държави

	България	Франция	Италия	Гърция	Португалия	Румъния	Испания	Общо
Общински и местен младежки център	5		4		3		1	13
Сектор Образование	9	8	11	1	8	8	2	47
Услуги за социална работа	2	7	2			2	1	14
Услуги по кариерно ориентиране				1	1		5	7
Креативен/артистичен сектор		2	2	4	1			9
Здравеопазване	2		1		3	1		7
НПО организации	4	4	1	2	2	8	2	23
Не е посочено	3	1						4
Общо	25	22	21	6	18	19	10	124

Ресурс: Авторско

По отношение на конкретната длъжност на анкетиранияте, повечето от тях са учители или преподаватели, следвани от директори или координатори на проекти/програми за интервенция; и кариерни консултанти.

Таблица 3. Анкетирани по конкретна длъжност

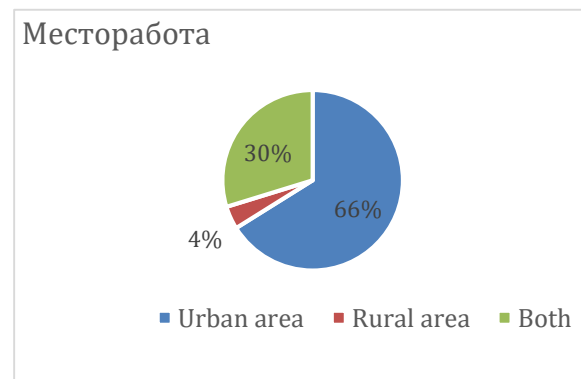
Позиция	
Администрация	5
Учител/Преподавател	24
Социален работник	12
Кариерен консултант	9
Младежки координатор	21
Директор/ Координатор	21
Ръководител на проект	19
Психолог	3
Доктор	2
Медиатор	3
Педагог	2
Не е посочено	3
	124

По отношение на мястото, където специалистите работят с младежи, повечето от тях работят в градски райони (80 – 66%). Само 5 специалисти /4%/ работят в селски райони, всички от Гърция, Италия и Румъния; а 36 специалисти /30%/ работят и в двата района.

Профил на уязвимите млади хора

Според проекта ReCAP, 86 участника в проучването казват, че работят с различни групи, които попадат в категорията "уязвими млади хора". От друга страна, 35 анкетирани са избрали само една категория, което означава, че работата им е по-специализирана и те работят само с определена група уязвими младежи. Повечето от тях работят с младежи от етническа група (11), категория, която се появява в отговора "друго", от отговорилите от България (10) и Франция (1). Тази категория може да бъде включена в рамките на "малцинствата". Те работят само с момичета (12), младежи със специални нужди (5), с мигрантски произход (5), младежи с увреждания (1) и младежи от общността LGTBIQ+ (1).

Графика 4

Ресурс: Авторско

Професионалистите работят най-често с момичета (39,67%), с младежите, които не са заети, не учат и не се обучават ("NEET") (38,02%), с младежите с мигрантски произход (33,88%), с малцинствата (29,75%), с младежите от общността LGTBIAQ+, с младежите с увреждания (3,30%) и с непълнолетните в наказателната система (1,65%).

Възрастовият диапазон 14-17 години е посочен в 66,94 % от отговорите; следван от 18-22 години (75% от отговорите), 23-26 години (39,66%) и 27-29 години (30,5%). Следователно, колкото по-възрастни стават хората, толкова по-малко са обгрижвани от специалисти.

Последици от пандемията COVID-19

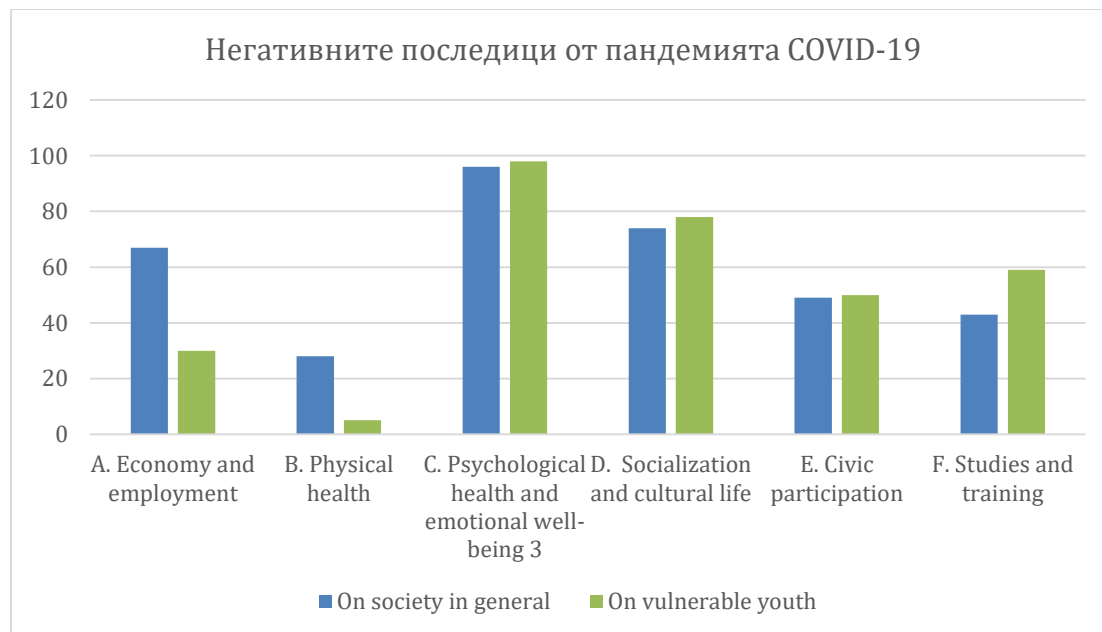
Участниците бяха попитани за опасенията им, свързани с негативните последици от пандемията COVID-19 върху обществото и по-специално върху уязвимите млади хора.

По отношение на обществото специалистите са по-загрижени за негативните ефекти върху психичното здраве, емоционалното благополучие, социализацията, културния живот, икономиката и заетостта.

За младите хора в уязвимо положение експертите са силно обезпокоени за негативните ефекти върху горепосочените аспекти, с разликата, че тук на мястото на „икономиката и заетостта“ са включени „образованието и обучението“.

Най-голяма разлика между двете групи може да се открие в категорията "икономика и заетост". Пандемията е предизвикала повече ефекти в икономическата сфера на обществото като цяло, отколкото при младежите. Това има смисъл и е в съответствие с факта, че категорията "обучение и образование" е по-значима за младите хора, отколкото за обществото като цяло, като се има предвид, че много от младите хора учат, а образователните институции бяха затворени по време на пандемията, което оказва влияние върху образователното им развитие, по цял свят.

Графика 5

Въпрос: Кои са основните ви опасения в момента, свързани с отрицателните последици от кризата COVID-19? (Като цяло и върху младите хора)

Ресурс: Авторско

Освен това, за да измерят промените в различните сфери на живота на младите хора, специалистите са оценили промените в отношенията им със семейството, приятелите, партньорите, работното място, образователната среда, самите тях и местната общност.

Таблица 4. Промени във взаимоотношенията на младите хора

	Има напредък	Влошаване	Няма промяна	Не знам	Общо
Със семейството	21	51	27	22	121
С приятели	23	52	35	11	121
С партъора	15	45	32	29	121
В работното място	18	64	14	25	121
В учебната среда	14	89	11	7	121
Със самите тях	18	74	16	13	121
С местната общност	11	70	25	15	121
Общо	120	445	160	122	

Въпрос: По ваше мнение, отношенията на младите хора с околната среда след началото на пандемията COVID-19...

Ресурс: Авторско

Както виждаме, в цялостния анализ **преобладава схващането, че отношенията са се влошили**, за всички категории. Най-силно влошени са отношенията на младите хора в учебната среда (посочени от 89 анкетирани), следвани от отношенията със самите себе си (74) и отношенията с местната общност (70).

Относно държавите данните показват кои са най-оптимистичните и най-песимистичните държави, анализирайки само отговорите "има напредък" и "влошило се е". Във всички страни, с изключение на България, преобладаващата част от запитаните са отговорили, че отношенията

са се влошили. В този отговор областите, които са се влошили най-много по страни, са: отношенията в учебната среда (Франция, Гърция, Португалия, Румъния и Испания); отношенията със самите себе си (Франция, Италия и Испания) и отношенията с работната среда (Гърция).

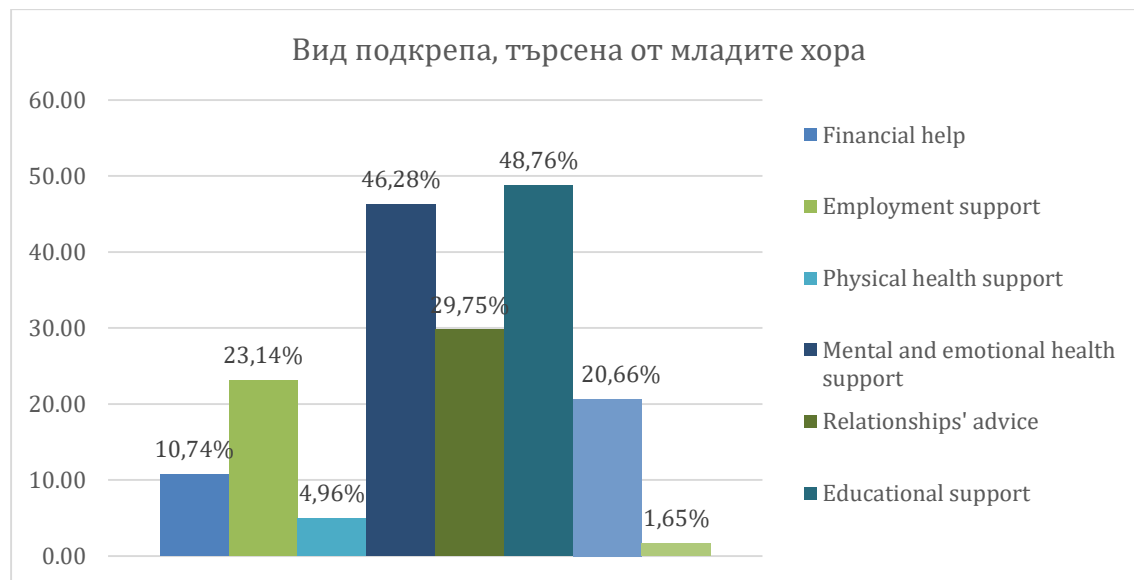
В случая на България, отново забелязваме оптимистичен възглед, тъй като семейните отношения се считат за тези, които са се подобрили най-много.

Използване и предоставяне на услуги

Относно предоставянето на услуги, 81% от анкетирания казват, че младите хора са потърсили помощта им по време на пандемията и в месеците след това (март 2020 г. - март 2021 г.).

Колкото до вида на подкрепата, която младите хора са поискали в най-тежките моменти на пандемията, 48,76% от отговорилите посочват образователна помощ, следвана от подкрепа за психичното и емоционалното здраве (46,28%) и съвети за добри взаимоотношения с околните (29,75%).

Графика 6

Въпрос: Ако сте отговорили с "да", за какъв вид помощ са се обръщали предимно младите хора?

Ресурс: Авторско

Участниците са оценили и нивото на предоставяне на услуги на младите хора в сравнение с периода преди пандемията. За 31,4 % от анкетираните предоставянето на услуги сега е малко по-високо (125%), отколкото преди пандемията. Резултатите подчертават увеличаването на предоставянето на услуги в България и Гърция, и намаляването им особено в Италия, както е показано в следващата таблица.

Таблица 5. Предоставяне на услуги в сравнение със ситуацията преди пандемията.

	BG	%	FR	%	IT	%	GR	%	PT	%	RO	%	SP	%
а) Сега има много повече услуги, отколкото преди пандемията (150%)	4	16%	2	9%							2	10,5%		
б) Предоставянето на услуги е малко по-високо (125%)	14	56%	3	13,6%	4	19,05%	3	60%	7	38,88%	5	26,3%	2	20%
в) Предоставянето на услуги е на същото ниво като преди пандемията (100%)	5	20%	10	45,4%	3	14,29%	1	20%	3	16,66%	6	31,6%	6	60%
г) Повечето услуги са възстановени, но не всички (75%)	2	8%	7	31,81%	13	61,9%	1	20%	6	33,33%	3	15,78%	2	20%
д) Има наполовина по-малко услуги, отколкото преди пандемията (50%)					1	4,76%					0		1	5,26%
е) Възстановени са много малко услуги (25%)									2	11,1%	2	10,5%		
ж) Услугите, предлагани преди пандемията, вече не са достъпни (0%)														
	25		22		21		5		18		19		10	

Въпрос: Бихте ли казали, че предоставянето на услуги за младежи и уязвими групи сега е на същото ниво, както преди пандемията, във вашия местен контекст?

Ресурс: Авторско

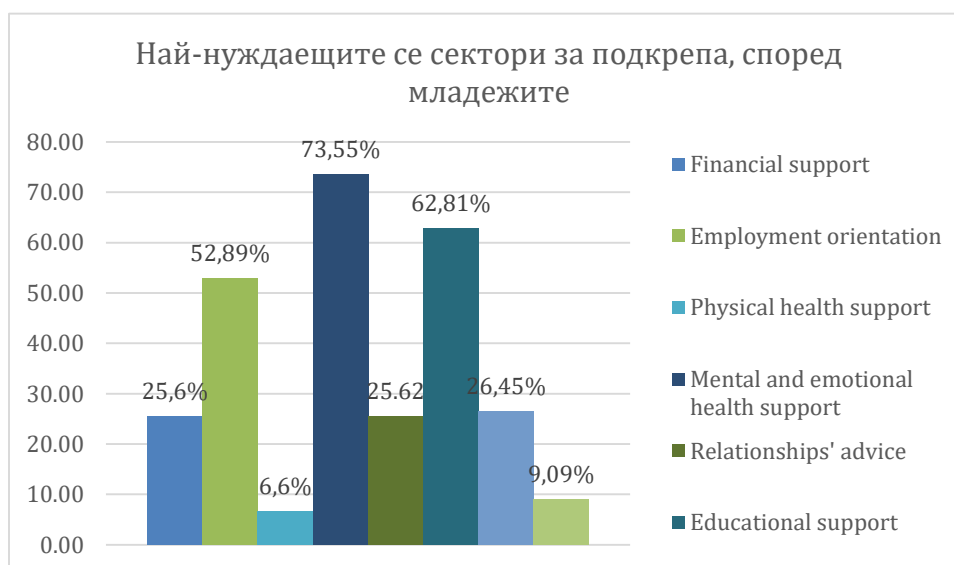
Като се има предвид работата, която професионалистите развиват в днешно време, според тях подкрепата, от която се нуждаят най-много, е свързана с психичното и емоционалното здраве

(посочена от 73,55% от анкетираниите), образователната помощ (62,81%) и кариерното ориентиране (52,89%).

В началото видяхме, че съветите за взаимоотношенията са били актуални в най-тежкия момент на пандемията, а сега виждаме, че специалистите не ги смятат за приоритет за младите хора. Това би било аспект, който трябва да се разгледа, тъй като проучването показва също, че във всички случаи отношенията между младите хора са се влошили.

На въпроса дали младите хора са по-склонни да ползват услуги сега, отколкото преди пандемията, поради влошаването на условията им на живот и взаимоотношенията им, **55,37 % са отговорили положително, а 44,62 % - отрицателно**, което показва, че вероятно младите хора осъзнават влошаването на състоянието си и търсят подкрепа от различни експертни служби.

Графика 7

Въпрос: В кои области, според вас, младите хора се нуждаят от най-голяма подкрепа в момента? (Най-много 3 възможности)

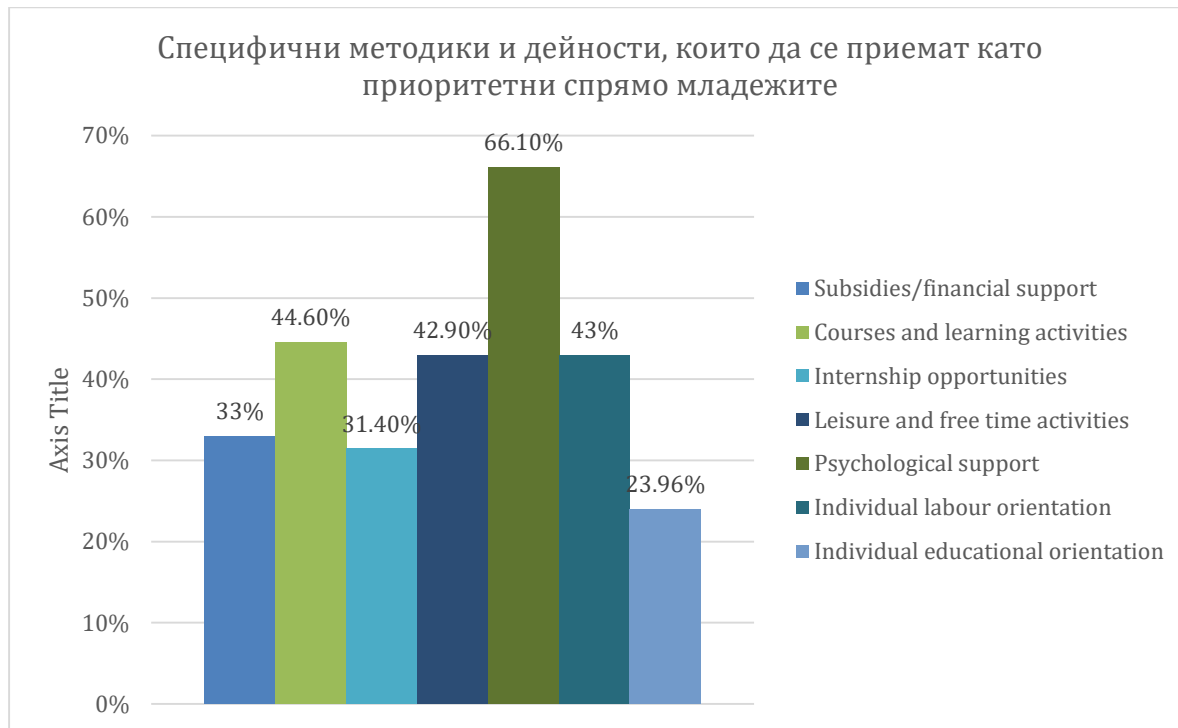
Ресурс: Авторско

Относно конкретните инструменти и дейности, които специалистите смятат за ключови за младите хора в местния контекст, най-голямо значение имат **психологическата подкрепа (66,1%), курсовете и учебните дейности (44,6%), дейностите за развлечение и извънкласните дейности (43,02%), както и индивидуалната професионална ориентация**

със същия процент (43%). В този случай категориите са по-равномерно разпределени, като психологическата подкрепа е ясно посочена от мнозинството.

Графика 8

Въпрос: Кои конкретни инструменти/дейности смятате за приоритетни за младите хора във вашия местен контекст? (Най-много 3 възможности)

Ресурс: Авторско

Разглеждайки резултатите по държави, **трите дейности, които са изтъкнати в най-голяма степен**, са (подредени по значимост): България (курсове, извънкласни дейности и стажове); Франция (индивидуална професионална ориентация, психологическа подкрепа и стажове); Гърция (субсидии, извънкласни дейности, психологическа подкрепа и индивидуална професионална ориентация); Италия (психологическа подкрепа, индивидуална образователна ориентация и курсове); Португалия (психологическа подкрепа, индивидуална професионална ориентация и стажове); Румъния (психологическа подкрепа, курсове и индивидуална образователна ориентация); и Испания (психологическа подкрепа, индивидуална професионална ориентация и индивидуална образователна ориентация).

Използване на артистични инструменти

Крайната задача на проекта ReCAP е да насърчи социалното включване и гражданската ангажираност на младежите (14-29 г.) чрез използването на специфични артистични и/или творчески инструменти. Поради тази причина въпросникът включва конкретни въпроси, свързани с използването на подобни инструменти от професионалистите при работата им с млади хора.

81 професионалисти са използвали артистични и творчески инструменти преди пандемията, 69 - по време на пандемията и 82 - след нея. С две изключения хората, които са използвали арт методики преди пандемията, са продължили да ги използват и преди и след нея. Но са били нужни повече усилия за осъществяване на тези дейности в контекста на ограниченията на социалното взаимодействие и устойчивостта на практикуващите социални интервенции.

Голяма част от анкетираните (82, 5 %) смятат, че арт инструментите са полезни и мотивиращи за техните бенефициенти; 17, 5 % не са напълно сигурни, но биха могли да обмислят възможността за използването им.

Сред професионалистите, които никога не са използвали арт методики, 57,7% са съгласни, че този вид инструменти могат да бъдат полезни и мотивиращи за младежите, с които работят, а 38,5% смятат, че биха могли да се използват, но не са напълно сигурни.

Младежката перспектива за бъдещето

Специалистите бяха помолени също така да изразят своята оценка, основана на работата им с

Графика 8

Въпрос: Бихте ли споделили, че младите хора като цяло имат по-положителна представа и очаквания за бъдещето в този момент, след пандемията COVID-19?
Ресурс: Авторско

младежката общност, за това дали младежите като цяло имат по-положителен поглед и очаквания за бъдещето след пандемията COVID-19. Повечето от тях смятат, че само половината от младежите имат по-позитивен поглед и очаквания, което явно ни дава песимистична представа за положението им в настоящето и близкото бъдеще. Това отново насочва към необходимостта да се работи по въпросите на емоционалното благополучие, за да се постигне подобряване на очакванията и надеждата за бъдещето, придружени, разбира се, от материални подобрения.

5. Заключение

Това проучване анализира постпандемичната ситуация в местен контекст от гледна точка на специалистите, които работят с млади хора - цел, която е успешно постигната. Анализът е по-скоро качествен, отколкото количествен, тъй като въпросникът е неравномерно разпределен в различните държави и не представлява представителна извадка на реалната ситуация.

На въпросника отговориха 124 професионалисти от 7 държави, предимно млади жени (25-34 г.), които работят в образователния сектор. Прекомерната представеност на образователния сектор е фактор, който със сигурност трябва да бъде взет под внимание поради влиянието му върху резултатите от проучването.

Проучването изследва въздействието на пандемията COVID-19 в много аспекти. Специалистите са по-загрижени за негативното въздействие върху психологическото здраве и емоционалното благополучие, социализацията, културния живот, икономиката, и заетостта. Колкото до уязвимите млади хора, професионалистите са по-загрижени за отрицателните последици върху психологическото здраве и емоционалното благополучие, социализацията и културния им живот, както и върху образованието и обучението.

Отношенията на младите хора във всички сфери на живота им са се влошили, особено тези с образователната среда, отношенията с Аз-ът им и с местната общност. Всички страни, с изключение на България, са песимистично настроени по отношение на промените в отношенията на младите хора, тъй като смятат, че най-съществената от тях е – влошаване.

Проучванията, проведени в различните държави, показват, че макар нивата на взаимодействие да са възстановени след общото затваряне през 2020 г. и различните ограничения, настъпили до 2022 г. в повечето държави, психическото здраве и емоционалното благополучие на хората като цяло, и по-специално на младежите, се е влошило след обявяването на пандемията COVID-19. Този ефект се изтъква и от специалистите, с които са проведени консултации.

По въпроса за предоставянето на услуги повечето от анкетираниите отговарят, че сега младите хора търсят по-често помощ. Това е положителен резултат, който би могъл да означава, че младите хора вероятно са наясно с влошаването на състоянието си и търсят подкрепа от различни професионални служби. Нивото на предоставяне на услуги след пандемията варира в зависимост от страната, като цяло услугите са възстановени. Резултатите на национално равнище показват, че предоставянето на услуги в момента е значително по-високо, отколкото преди пандемията, с изключение на Италия. Местните служби вероятно са се адаптирали към необходимостта от предлагането на спешна помощ. Този резултат показва също така устойчивостта на специалистите от образователния и социалния сектор. Увеличението на предоставянето на услуги е особено голямо в България и Гърция.

Младите хора се нуждаят най-вече от психологическа и емоционална здравна подкрепа и от образователна помощ. Спрямо конкретните инструменти, специалистите от различните държави са единодушни по отношение на психологическата подкрепа (психотерапия, групи за подкрепа и др.), която се посочва от повечето специалисти във всички държави; следвана от курсове и учебни дейности, занимания в свободното време и индивидуална професионална ориентация. Значението на дейностите в свободното време е в съответствие с това, което се посочва в последното проучване на Европейската комисия (2022 г.), а именно, че е важно да се обърне внимание на областта на извънкласните дейности, за да може да се извърши интервенция при младите хора, като се адресират нуждите, независимо от тяхното естество.

Има малки разлики между държавите по отношение на видовете артистични инструменти, считани за най-подходящи. Отчитането на тези разлики ще бъде от решаващо значение за прилагането на методиките в зависимост от всяка потребност в местния контекст.

Голямо мнозинство от участниците в анкетата (82,5 %) смятат, че артистичните и творческите инструменти са полезни и мотивиращи за бенефициентите; 17,5 % не са напълно сигурни, но биха могли да обмислят възможността за тяхното използване. Дори специалистите, които никога не са използвали арт методи, ги смятат за нужни и полезни, което е положителен резултат за целта на проекта ReCAP.

По отношение перспективите на младите хора за бъдещето, ситуацията не изглежда много оптимистична, защото повечето от анкетираниите смятат, че само половината от младежите се чувстват мотивирани и позитивно настроени за бъдещето. Поради тази причина вниманието към психологическото благополучие на младите хора отново е един от основните въпроси, които трябва да се вземат предвид сега и в близко бъдеще.

Използвана литература

Alexandru, Adela; Braga, Andreaa & Pantel, Miruna. (2021). *Women's experiences during the pandemic*. Available at:

https://coronavirus.centruifilia.ro/wpcontent/uploads/2021/01/Raport_Online.ro-1.pdf

Associazione Nazionale Di.Te. (2021) *Giovani e Quarantena*. Available at:

https://www.repubblica.it/salute/2022/03/11/news/ucraina_8_ragazzi_su_10_si_dicono_preoccupati_per_gli_effetti_della_guerra-340787897/

Bordet, Joelle. (2022). Dynamique identitaire des adolescents et pratiques des réseaux sociaux. *Topique*, vol.3, n°156, p. 97-108.

Calcaterra, G, et al., (2022), Syndemic: A Synergistic Anthropological Approach to the COVID-19 Pandemic, Available at: <https://doi.org/10.3390/encyclopedia2030090>.

Caporale, Cinzia and Collicelli, Carla, eds. (2021) *Pandemia e Generatività. Bambini e adolescenti ai tempi del Covid*. Cnr Edizioni. Available at:

https://asvis.it/public/asvis2/files/Doc_gruppi_di_lavoro/Pandemia_e_generativita_ONLINE_.pdf

Eurofound (2020). *Living, working and COVID-19. COVID-19 series*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available at: <https://www.eurofound.europa.eu/es/publications/report/2020/livingworking-and-covid-19>

European Education and Culture Executive Agency (2022). The impact of the Covid-19 pandemic on the mental health of young people. Available at: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/publications/the-impact-of-the-covid-19-pandemic-on-the-mental-health-of-young-people#:~:text=Coupled%20with%20longer%20time%20spent,anxiety%20and%20reported%20depressive%20symptoms.>

Eurostat (2022). Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat>

General Secretariat for Family Policy and Gender Equality. (2021). (rep.). National Action Plan for Gender Equality 2021-2025. Athens, Greece.

Greece Unemployment Rate 1991-2023. Available at:

<https://www.macrotrends.net/countries/GRC/greece/unemployment-rate>

Grupul Pont (2021). *Young people after the pandemic*. Available at: <https://tineridupapandemie.ro/concluziile/>

Hellenic Statistical Authority. (n.d.). Retrieved January 8, 2023, from <https://www.statistics.gr/>

Hoibian, S. & Müller, J. (2022). Regain d'optimisme des jeunes en 2022 après deux ans de pandémie. *INJEP Analyses & synthèses*, 60. Available at: <https://injep.fr/publication/regain-doptimisme-des-jeunes-en-2022-apres-deux-ans-de-pandemie/>

Istituto Superiore di Sanità - Gruppo di lavoro ISS Salute mentale ed emergenza COVID-19(2020) *Rapporto ISS COVID-19 • n. 43/2020 - Indicazioni ad interim per un appropriato sostegno della salute mentale nei minori di età durante la pandemia COVID 19*. Available at: https://www.iss.it/documents/20126/0/Rapporto+ISS+COVID-19+43_2020.pdf/32ba5573-8107-647c-3434-f307dd7dcaee?t=1591882945289

Institutul Roman Pentru Drepturile Omului. (2020). Studiu preliminar privind criza generată de pandemia COVID-19 și impactul acesteia asupra drepturilor omului. Available at: https://irdo.ro/pdf/IRDO_Studiu%20preliminar%20privind%20criza%20generata%20de%20pandemia%20COVID%2019.pdf

L'orientamento.it (2023) *Gli effetti della pandemia sulla povertà educativa*. Available at: <https://asnor.it/it-schede-482-gli-effetti-della-pandemia-sulla-poverta-educativa>

Lungo, Violeta (2021). *Young people after the pandemic*. Available at: <https://tineridupandemie.ro/concluziile/>

Marchetti federico (2021) *Impatto di Covid-19 su bambini e adolescenti: una revisione degli studi su salute fisica e disagio psicologico nei primi mesi della pandemia*. Available at: <https://www.recentiprogressi.it/archivio/3608/articoli/35868/>

Mendenhall, E., et al., (2022), Syndemics and clinical science, in *Nature Medicine, Perspective*, Available at: <https://doi.org/10.1038/s41591-022-01888-y>.

Monteiro. N. et al, (2022), Impactos da pandemia de COVID-19 em Portugal, Resumos da Fundação, Fundação Francisco Manuel dos Santos, Available at: <https://ffms.pt/sites/default/files/2022-08/resumo-do-estudo-um-novo-normal-impactos-e-licoes-de-dois-anos-de-pandemia-em-portugal.pdf>

Openpolis.it (2022) *Quanto incide la povertà tra famiglie e bambini dopo l'emergenza Covid*. Available at: <https://www.openpolis.it/quanto-incide-la-poverta-tra-famiglie-e-bambini-dopo-lemergenza-covid/>

Ospedale Niguarda (2021) Regione Lombardia. Available at: <https://www.ospedaleniguarda.it/news/leggi/gli-effetti-psicologici-della-pandemia-sui-giovani#:~:text=In%20particolare%2C%20si%20C3%A8%20visto,un%20aumento%20dei%20sintomi%20depressivi>

Osservatorio nazionale per l'infanzia e l'adolescenza - Gruppo Emergenza COVID-19 (2021) *Covid-19 e adolescenza*. Available at: https://famiglia.governo.it/media/2362/covid-e-adolescenza_report_maggio2021.pdf

- Romanian Institute for Human Rights. (2020) *Preliminary study on the crisis generated by the COVID-19 pandemic and its impact on human rights*. Available at: https://irido.ro/pdf/IRDO_Studiu%20preliminar%20privind%20criza%20generata%20de%20pandemia%20COVID%2019.pdf
- Salvati Copiii. (2023). *Impactul Covid-19 asupra educatiei*. Available at: <https://www.salvaticopiii.ro/ce-facem/educatie/vreau-la-scoala/impactul-covid-19-asupra-educatiei>
- Sandor, Eszter and Mascherini, Massimiliano (2020) *L'impacto della crisi Covid-19 sui giovani*. Available at: <https://www.welforum.it/limpatto-della-cri-si-covid-19-sui-giovani/>
- Sandra Hoibian, Jörg Müller - Regain d'optimisme des jeunes en 2022 après deux ans de pandémie, INJEP ANALYSES & SYNTHÈSES, ÉTUDES ET RECHERCHES N° 60 • Septembre 2022
- Singer, M. (2009), *Introduction to Syndemics: A Critical System Approach to Public and Community Health*; Wiley: Hoboken, NJ, USA, p. 304.
- Singer, M., et al., (2017), *Syndemics and the biosocial conception of health*, *Lancet* 2017, 389, 941–950, Available at: https://www.researchgate.net/publication/314200704_Syndemics_and_the_biosocial_conception_of_health
- Simón, P. (2021). *El impacto de la pandemia en los jóvenes: una aproximación multidimensional. Panorama social*, 33.
- Stenico, Luca and Murgolo Elena (2022) *Giovani e pandemia: la realtà italiana. Riflessioni dal Servizio PIN*. Available at: <https://www.aslcittaditorino.it/wp-content/uploads/2018/07/Report-Giovani-e-Pandemia-1.pdf>
- Terzomillennio.it (2022) *Gli effetti del Covid sui giovani*. Available at: <https://terzomillennio.uil.it/blog/gli-effetti-del-covid-sui-giovani/>
- Trincia, Elisa (2022) *In Italia ci sono 1,3 milioni di minori in povertà assoluta*. Agenzia Italia. Available at: <https://www.agi.it/economia/news/2022-04-21/istat-bes-2021-covid-minori-poverta-assoluta-occupazione-16455135/>
- Trovato, Silvia (2021) *Gli effetti sociali e psicologici della pandemia sui giovani*. Cesvot. Available at: <https://www.cesvot.it/comunicazione/dossier/gli-effetti-sociali-e-psicologici-della-pandemia-sui-giovani>
- UNICEF (2020). *A Situation Analysis of Children and Youth – Greece 2020*: Available at: <https://www.unicef.org/greece/media/2041/file/Full%20Report:%20The%20Analysis%20of%20the%200Situation%20of%20Children%20and%20Youth%20in%20Greece%202021.pdf>

Unicef (2021) *Percorsi sospesi, il benessere psicosociale dei minori stranieri non accompagnati e giovani migranti in Italia ai tempi del COVID-19*. Available at: <https://www.unicef.it/media/percorsi-sospesi-l-impatto-del-covid-su-msna-e-giovani-migranti-in-italia/>

World Health Organization (2022). *Impact of the Covid-19 pandemic on the mental health of citizens of the Republic of Bulgaria*. Bulgaria: National Center of Public Health and Analyses.

Омбудсман на РБългария (2021). Доклад от оценка на въздействието на мерките срещу разпространението на covid-19 върху правата на уязвимите групи деца в България.